

Mateja Legan¹, Naneta Legan Kokol²

Slovenščina v znanstvenih člankih in vloga Slovenskega medicinskega slovarja

Slovenian Language in Scientific Articles and the Role of the Slovenian Medical Dictionary

IZVLEČEK

KLJUČNE BESEDE: terminologija, Slovenski medicinski slovar, znanstveni članek, slovenščina, slovar

Slovenska medicinska terminologija obsega celotno izrazje v slovenskem jeziku s področja medicine. Predstavlja osnovo za kakovosten razvoj medicinske znanosti in omogoča enakopraven položaj slovenščine kot jezika znanosti v primerjavi z drugimi jeziki. K oblikovanju slovenske medicinske terminologije prispeva celotna stroka preko rabe terminov pri vsakdanjem delu in v različnih publikacijah. Pri zbiranju, razlagi in uveljavljanju domačih izrazov pa ima pomembno vlogo tudi Slovenski medicinski slovar.

ABSTRACT

KEY WORDS: terminology, Slovenian medical dictionary, scientific article, slovenian, dictionary

Slovenian medical terminology includes the whole vocabulary from the field of medicine in our native, Slovenian language. It is the basis for the quality development of medical science and it puts Slovenian in an equal position as a language of science compared to other languages. Everyone in the medical profession contributes to the development of our medical terminology through everyday use of the expressions, either in clinical practice or in different publications. The Slovenian medical dictionary has an important role in collecting and explaining these expressions, as well as enforcing their use.

¹ Doc. dr. Mateja Legan, dr. med., Ginekološka klinika, Univerzitetni klinični center Ljubljana, Šljajmerjeva ulica 3, 1000 Ljubljana; mateja.legan@kclj.si

² Naneta Legan Kokol, štud. med., Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani, Vrazov trg 2, 1000 Ljubljana

UVOD

Slovensko medicinsko izrazoslovje je vrednota in dosežek slovenske medicinske stroke ter hkrati pomemben prispevek k narodni in kulturni samobitnosti.

Zavedanje o razvoju medicinskega izrazja v maternem jeziku sega več kot 80 let nazaj in se začneja z izidom Črničevega Kliničnega besednjaka leta 1941, v katerem je bilo zbranih in razloženih okoli 3.300 slovenskih medicinskih terminov (1). Naslednji pomemben dosežek je bila knjiga Pravopis medicinskih izrazov, izdana leta 1996 pod uredniškim vodstvom profesorja Miroslava Kališnika. Nastala je iz velike nuje po jasnem pravopisu medicinskih izrazov in je zapolnila takratno vrzel v tvorjenju slovenske medicinske terminologije. Z zbranimi 32.573 termini, ki jih študent medicine spozna med dodiplomskim študijem, in njihovimi razlagami predstavlja predhodnico Slovenskega medicinskega slovarja (2, 3).

Slovenski medicinski slovar je najizčrpnjša zbirka slovenske medicinske terminologije in predstavlja ključni korak pri razvoju naše medicinske terminologije. Prvič je izšel leta 2002 in vseboval kar 60.700 gesel, glavni urednik je bil ponovno prof. dr. Miroslav Kališnik. Kasneje so sledile še tri knjižne in dve elektronski izdaji, vsaka izdaja je vsebovala še več gesel kot predhodna (4–7). Ob zadnji knjižni izdaji leta 2014 je obenem nastala spletna oblika Slovenskega medicinskega slovarja, ki beleži obdobje slovanske prirastke in trenutno obsega več kot 80.000 izrazov (8, 9).

SLOVENSKA MEDICINSKA TERMINOLOGIJA

Terminologija je celota izrazov (terminov) določene stroke ali panoge in hkrati veda o strokovnih izrazih nekega jezika. Je živa disciplina, ki se skozi čas spreminja in razvija. Novi izrazi izhajajo iz vsakdanje izkušnje naravnega jezika v pojmovnem sistemu stroke (10). Oblikovanje medicinske terminologije je torej stvar celotne stroke, zna-

nosti in pedagoške prakse ter terminološke skupine za medicino.

Terminološko skupino za medicino sestavlja uredništvo Slovenskega medicinskega slovarja s svojim uredniškim odborom, glavnim in odgovornim urednikom ter področnimi uredniki in avtorji geselskih člankov (tj. strokovni izraz z razlago in sklanjatvijo ter spregatvijo). Naloga terminološke skupine je uveljavitev sprejetih strokovnih izrazov v nabor obstoječih, izbor najustreznjšega izraza, razlaga izraza v geselskem članku, svetovanje najoptimalnejšega izraza ter označevanje zastarelih geselskih iztočnic.

Terminologija sledi terminološkim načelom (11). Ta so:

- ustaljenost: termin, ki se pogosteje uporablja, ima prednost, je nadrejen,
- gospodarnost: praviloma imajo krajši termini prednost pred daljšimi,
- jezikoslovna ustreznost: termin mora biti v skladu z jezikovnim sistemom jezika in
- jezikovnokulturni vidik: termini domačega izvora imajo prednost pred termini tujega izvora.

Pomembno je, da naravnega razvoja jezika niti ne prehitevamo niti ne zaviramo, treba ga je le aktivno spremljati. Aktivno zato, da se zavestno išče in uveljavlja nove slovenske izraze, ki so ali nove slovenske tvorjenke ali pa neredko prevzete besede iz tujega jezika, bodisi katerega od živih jezikov ali latinsko-grškega (12).

V nekaterih primerih se pri nastajanju novih izrazov izoblikujejo t. i. terminološki sinonimi, ko več terminov označuje isti pojem. Včasih so te med seboj povsem enakovredne. Tedaj počakamo, kako bo odločila prevladujoča raba. Včasih pa z isto definicijo ubeseden izraz ni sinonim, temveč je bolj pogovoren, bolj ljudski, in tedaj govorimo o terminološki sinonimiji v širšem pomenu besede, kar je tudi treba uskladiti v slovarju. Bolj pogovorni terminološki sinonimi so v naši medicinski terminologiji

morda primernejši za komunikacijo z bolniki, laično javnostjo in so pogosto nekoliko manj znanstveno natančni.

SKRB ZA SLOVENSKO MEDICINSKO TERMINOLOGIJU

Velja poudariti, da smo v ožjem smislu skrbniki slovenske medicinske besede ustvarjalci Slovenskega medicinskega slovarja, njegovi pisci geselskih člankov in uredniki, v širšem smislu pa prav vsi zavezniki uporabniki medicinske besede, ki se trudijo za slovensko medicinsko terminologijo in jo s svojim aktivnim delovanjem soustvarjajo.

Medicinska terminologija, ki je v uporabi pri nas, je poleg slovenske lahko tudi latinska, angleška ... A nikdar ne pozabimo, da le mi ustvarjamo in uporabljamo slovensko medicinsko terminologijo in da smo ji zato zavezani.

POMEN SLOVENSKE MEDICINSKE TERMINOLOGIJE

Zavestno se moramo truditi, da uporabljamo slovensko medicinsko terminologijo, ker le na ta način prispevamo k razvoju in ohranjanju znanstvene in strokovne slovenščine. Objavljanje strokovnih, znanstvenih in pedagoških del v slovenskem jeziku je zato nujnost.

V slovenskem prostoru obstaja kar nekaj uveljavljenih medicinskih revij v slovenskem jeziku. Najvidnejši sta reviji z zunanjo recenzijo, obe indeksirani v nekaj mednarodnih zbirkah, to sta Zdravniški vestnik, glasilo Slovenskega zdravniškega društva, in Medicinski razgledi, revija, ki jo urejajo študenti Medicinske fakultete Univerze

v Ljubljani, zbrani v istoimenskem društvu. Slovensko glasilo Nacionalnega inštituta za javno zdravje je revija Javno zdravje, prav tako z zunanjo recenzijo, Onkološki inštitut v slovenskem jeziku izdaja revijo Onkologija itn. Revij z uredniško recenzijo je kar nekaj, npr. ISIS, glasilo Zdravniške zbornice Slovenije, ter Dr. Pincus, revija s pretežno ginekološkimi vsebinami. Glede na knjižnične sezname je medicinskih in zdravstvenih revij v slovenskem jeziku okoli 50, kar zajema tako strokovne revije kot poljudna glasila.

Pohvalno in občudovanja vredno je, da slovenski študenti medicine pri Medicinskih razgledih že 60 let skrbijo in urednikujejo slovenskim medicinskim člankom. S svojim delom tako pripomorejo k oblikovanju in pridobivanju slovenske medicinske terminologije za področja novih odkritij, seveda skupaj z avtorji člankov, morebitnimi njihovimi mentorji, pogosto tudi ob pomoči Slovenskega medicinskega slovarja ter lastnih ali različnih javno dostopnih jezikovnih zbirk.

ZAKLJUČEK

Želeti je, da bi vsak objavljen dosežek imel svojo objavljeno različico v slovenskem jeziku: magistrsko ali doktorsko delo, članek, povzetek ali monografija. S tem zagotavljamo enakopraven in poln razvoj slovenščine kot jezika znanosti ter stroke. Proces je obojestransko koristen: le stroka, ki se lahko polno izraža v svojem maternem jeziku, lahko polno zaživi in se razvija. Ni zaman rek jezikoslovcev, da kdor se ne zna dobro izražati v svojem jeziku, se tudi v tujem ne bo znal dobro.

LITERATURA

1. Černič M. Klinični besednjak. Ljubljana: Tiskarna Merkur; 1941.
2. Kališnik M in sod. Pravopis medicinskih izrazov. Ljubljana: Medicinska fakulteta; 1996.
3. Kališnik M in sod. Pravopis medicinskih izrazov. Druga, popravljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU; 1997.
4. Kališnik M in sod. Slovenski medicinske slovar. 1. izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta; 2002.
5. Kališnik M in sod. Slovenski medicinske slovar. 2. izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta; 2004.
6. Kališnik M in sod. Slovenski medicinske slovar. 3. izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta; 2007.
7. Kališnik M in sod. Slovenski medicinske e-slovar. 4. izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta in Lek; 2009.
8. Kališnik M in sod. Slovenski medicinske slovar. 5. izdaja. Ljubljana: Medicinska fakulteta; 2014.
9. Termania. Amebis d.o.o. Dostopno na: <https://www.termania.net/>
10. Žele A. Pomenotvorne zmožnosti z vidika /de/terminologizacije (v slovenščini). In: Humar M, Žagar Karer M, eds. Terminologija in sodobna terminologija. Založba ZRC, ZRC SAZU; 2009. p.125–37.
11. Karer MŽ. Upoštevanje terminoloških načel v terminografski praksi. Slavistična revija. 2018; 66 (2): 235–49.
12. Kališnik M. Pomen slovenske zdravstvene terminologije. Obzor Zdr N. 2002; 36: 271–2.